

Ana Gavrilović
PREDŠKOLSKE USTANOVE U SRBIJI 1843-2000

Službeni glasnik, Beograd, 2001. str. 911

Iako je potreba okupljanja i čuvanja dece ranog uzrasta postojala i ranije, pre svega zbog nužnosti zbrinjavanja siročadi, sa povećanim obrazovanjem žena i njihovim masovnijim izlaskom na tržište rada ova potreba dobija na značaju. U većini razvijenih zemalja već duže vreme programi čuvanja dece zaposlenih roditelja, koji omogućavaju usklađivanje rada i roditeljstva, i predškolske ustanove kao njihov institucionalni okvir, predstavljaju široko rasprostranjenu meru populacione politike. Monografija *Predškolske ustanove u Srbiji 1843-2000*, autorke dr Ane Gavrilović, predstavlja jedinstven poduhvat da se na jednom mestu prikaže nastanak, razvoj i sadašnje stanje svake od 183 državne predškolske ustanove u Srbiji, kao i da se pruži uvid u razvoj našeg predškolstva kao celine. Kako ovo, naravno, nije bilo moguće odvojiti od istorijskog konteksta i društvenih promena koje su se odvijale u periodu dugom sto pedeset godina, knjiga predstavlja i svojevrsno svedočanstvo jednog vremena.

Monografija je nastala kao jedan od rezultata istraživačkog projekta Katedre za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu "Predškolske ustanove u Srbiji na kraju XX veka". Materijal za pisanje ove knjige autorka je našla u mnoštvu različitih dokumenata, izveštaja o radu, programa rada, elaborata, novinskih članaka, postojećih monografija nekih predškolskih ustanova i raznih drugih pisanih materijala, kao i materijala koje su prikupile ustanove angažujući se oko pripremanja podataka za upitnik sačinjen za potrebe ovog istraživanja. Jedinstvena metodologija obrade podataka je omogućila uvid u celinu sistema društvene brige o deci, a obim pojedinih prikaza određivali su raspoloživa građa i materijali, koji su u slučajevima nekih starijih ustanova nestali i uništeni, pre svega, u ratnim razdobljima. Prikazujući pojedinačne ustanove autorka je sve, od najstarijih, nastalih pre više od veka i po, do kasnije formiranih svrstala po azbučnom redu, kako bi se obezbedila neutralnost i podjednak tretman.

Obimna monografija, na devet stotina strana, daje sliku predškolskih ustanova i ukazuje na zavidan nivo njihove razvijenosti. Prikaz ustanova sadrži opis materijalnih uslova, objekata i opreme, oblika rada sa brojem dece u njima, obuhvat odgovarajuće populacije dece najvažnijim oblicima rada, broj i stručne kvalifikacije zaposlenih kao i poslove koje obavljaju,

probleme sa kojima su se sretali, specifična iskustva, a iscrpnost prikaza odredila je raspoloživa građa.

Duga tradicija je jedna od odlika preškolvstva kod nas – prvo zabavište na teritoriji današnje Srbije osnovano je 18. septembra 1843. godine u Subotici. Njegovu opremu sačinjavalo je "šest klupa od bukovine, jedna tabla za računanje, jedan čiviluk, sto sa stolicama, dve mađarske i jedna nemačka abecedna tabla, stotinu uramljenih kuglica za računanje i pedeset slika u boji". Za sto pedeset godina razvoj ovih ustanova se odvijao tako da je stanje 2000. godine sledeće: predškolske ustanove imaju 17250 zaposlenih radnika, 1906 namenski građenih objekata i prilagođenih prostora, proizvodne i prihvatne kuhinje za ishranu dece u celodnevnom i poludnevnom boravku, preko 2,5 miliona kvadratnih metara dvorišnog prostora, opremu i odgovarajuća sredstva za rad sa decom.

Iako normativno uređenje predškolskih ustanova nije bilo predmet posebne pažnje, prikaz istorijata i razvoja pojedinih ustanova daje uvid i u zakonska rešenja vezana za predškolsku delatnost u pojedinim razdobljima, od Zakona o vaspitanju mališana iz 1891. godine i Zakona o narodnim školama i Programa rada zabavišta iz 1899. godine do, u trenutku pisanja monografije, tada važećeg Zakona o društvenoj brizi o deci iz 1992. godine.

Monografija je i zapis o ljudima koji su svojim vizijama i radom gradili sistem društvene brige o deci, a brižljivo odabrane fotografije – na kojima su zabeleženi trenuci značajni za ustanovu, ljudi koji su svojim angažovanjem i entuzijazmom obeležili razvojni put ustanova, deca iz sada već pretprošlog i prošlog veka – daju knjizi autentičnost i osoben kvalitet. Ljudima koji rade ili su radili u predškolskim ustanovama nije slučajno posvećena velika pažnja. Pristup deci i ličnost osoba koje rade sa decom su veoma važni i to je poznato odavno. U Programu rada u zabavištu donetom 1898. godine, opisano je jednostavno: "ponašanje zabavilja prema deci trebalo bi da bude pravo materinsko", ono što savremena interakcionistička teorija psihičkog razvoja ističe kao optimalno u odnosu odrasli-dete: pozitivan pristup, osetljivost i otvorenost odraslih za ono što deca saopštavaju, atmosfera poverenja i prihvatanja, pružanje podrške i ohrabrenja.

Dugogodišnje bavljenje Ane Gavrilović predškolskim ustanovama, u raznim ulogama, odredilo je i specifičan lični pristup i zainteresovanost, do najsitnijeg detalja za svaku, i najmanju ustanovu, ali i obuhvatno viđenje celog sistema. U tom smislu je i njen pogled u budućnost u kojoj predškolske ustanove, sa stanovišta potreba porodica, dece kao i društva u celini, imaju značajno mesto i zahtevaju adekvatan tretman od strane nadležnih institucija. Naglašavajući multifunkcionalnost predškolskih

ustanova, s obzirom na njihovu socijalnu, vaspitno-obrazovnu i preventivno-zdravstvenu ulogu, autorka njihov razvoj vidi u proširenju kapaciteta, pružanju i razvijanju oblika rada i usluga za kojima postoji potreba, savetodavnom radu koji mogu da olakšaju roditeljstvo, uz uvažavanje sve raznovrsnijih potreba porodica i afirmisanje humanih vrednosti, što sve može doprineti ublažavanju nepovoljnih demografskih kretanja.

Biljana Stanković